

Volume III (2017)

S. DEACY, *Athena*. London – New York 2008.
Routledge, 175 sayfa (19 Görsel).
ISBN: 9780415300667

Fatih YILMAZ

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: F. Yılmaz, *Athena*. Yazar: S. Deacy, *Libri* III (2017) 449-456.
DOI: 10.20480/lbr.2017032

Geliş Tarihi: 05.09.2017 | Kabul Tarihi: 02.11.2017
Elektronik Yayın Tarihi: 20.11.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**S. DEACY, *Athena*. London – New York 2008. Routledge,
175 sayfa (19 Görsel). ISBN: 9780415300667**

Fatih YILMAZ*

Doğumu Hephaistos'un baltasıyla Zeus'in başını açmasının ardından gerçekleşebilen Athena en geniş kapsamda savaşçı nitelikleriyle anılırdı. Yine de bu durum, Ares'in savaşa susamışlığından ziyade onun zaferle birlikte barışı getiren bir yapıya sahip olmasına engel olmadı. Atina kentinin hamiliği üzerine Poseidon'a karşı giriştiği mücadeleye bunun simgeleşmiş hali gibidir; burada kendisine yakışır şekilde barışın sembolü olan zeytin ağacını yaratarak zaferi elde etmiştir. Bu ağaçlar daha sonra Akdeniz'in karakteristik bir niteliği olarak havzanın neredeyse her köşesine yayılmıştır. Benzer şekilde tanrıça Athena da gökyüzüne yükselen mabetleriyle söz konusu coğrafyada içkin duruma sahip olmuş, her sınıftan insana hitap etmiş ve kentlerin tam merkezinde yer almıştır; yün eğiren kadınlar tüm yetilerini onun zekâsı ve yaratıcılığı sayesinde edinmiş, denizciler yelken açmadan önce onun koruyuculuğuna ve rehberliğine sığınmış, askerler savaş öncesinde Athena'dan öğrenilen *pyrrikhos* dansıyla düşmanlarını korkutmuşlar ve *akropoliste* yaşayan soylular da esenliklerini tanrıçaya borçlu hissetmişlerdi. Esasen modern araştırmacılar açısından böylesi geniş bir yelpazeye dokunan ve farklı toplumlarda – bazı nüanslar bulunacak olsa bile – karakteristik özelliklerini koruyan kadim bir tanrıçayı araştırmak oldukça çetrefilli aşamalardan geçme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan uzun yıllar tanrıça Athena üzerine araştırmalarını yoğunlaştırmış olan Susan Deacy'nin 2007 yılında Routledge yayınevini *The Gods and Heroes of Ancient World* dizisi içerisinde basılan *Athena* başlıklı eseri dikkate değerdir.

---

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. fatihyilmaz@akdeniz.edu.tr

Yazar öncelikle *Series Foreword* (Dizi Önsözü) adlı bir bölümle yukarıda ismi geçen ve kaleme aldığı eserin de bir parçasını oluşturduğu dizi hakkındaki görüşlerini dile getirir. Hemen ardından *Acknowledgement* (Teşekkür) ve *List of Illustrations* (Görseller Listesi) kısımlarına yer vererek araştırma konusunu oluşturan metne geçer.

Athena, Batı kültüründe ilham verici bir motif olarak antikçağdan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Yazar bu fenomenin Hellenler üzerindeki etkisini algılayabilmek adına *Introducing Athena* (Athena Sunumu [3-14]) başlığı altında ve modern bir araştırma metodu çerçevesinde öncelikle tanrıçanın doğasını saptama eğilimine girer. Bu kapsamda Athena'daki *metisin* bir yansıması olarak başka hiçbir tanrı/tanrıçada bulunmayan çeşitlilikteki *epithetonlar* hareket noktasını oluşturur. Doğuşundan itibaren tüm karakteristiğini ortaya koyan miğfer, kalkan ve kargı gibi tanrıçaya ait çeşitli simgeleri de yardımcı etkenler olarak ön plana çıkarır. Böylece onun Hellen *pantheonu* içerisindeki konumunu ve önemini vurgulayarak çalışmanın zemini oluşturulur. Söz konusu bölümün sonunda ise araştırmanın kapsamı ve metodolojisiyle ilintili nüanslar titizlikle belirtilmiştir.

S. Deacy'e göre Hellen *pantheonu* içerisinde bir tanrının karakterini anlaşılır kılmak en öncelikli yolu, söz konusu tanrının kökenine ve doğuşuna göz atmaktan geçer. Bu çerçeve içerisinde ele alınmış olan *The Birth of Athena* (Athena'nın Doğuşu [17-32]) başlıklı ilk bölümde Athena'nın doğumu hem efsanevi hem de tarihi olguların seyrini değiştiren etken bir faktör olarak değerlendirilir. Günümüzde ise *ex nihilo* olarak tanımlanan bu olay, Hellen efsanelerinde Hephaistos'un baltasıyla Zeus'in başına açması ve tanrıçanın babasının kafasından dünyaya gelmesiyle tasvir edilir. Böylece Uranos, Kronos ve Zeus'i takip eden tanrılar arasındaki kuşak çatışmaları ve taht kavgaları da son bulmuş olur. Bununla birlikte söz konusu olgu tarihsel süreç içerisinde muhtemelen Mikenlerin, başta Girit olmak üzere Ege Adaları ve Anadolu'nun batı kıyılarında hâkim olan anaerkil *pantheonu* yıkararak, kendi ataerkil yapılarını tam anlamıyla hâkim kılmalarının bir sembolü olarak görülür. Daha sonraki süreçte *polis*in ortaya çıkmasıyla da pek çok Panhellenik kentte karşılaşılan Athena-Zeus kült birlikteliği de bu özden beslenmiş olmalıdır. Yazar henüz Hellen antikitesinin oluşmaya başladığı Arkaik Dönem'de dahi temel sanat temalarından biri olan bu doğumu Atina'dan seçtiği bir vazo ve bir de amphora üzerine işlenmiş bazı sahnelerle ikonografik olarak değerlendirmektedir. Bunlarla ilintili olarak tanrıçanın doğumu ve bazı sembolleri de Hitit

ve Mezopotamya'daki benzerleriyle birlikte karşılaştırmalı olarak analiz edilir.

Tracing Athena's Origins (Athena'ya ait Kökenlerin Takibinde [33-44]) başlığına sahip ikinci bölüm ise tanrıçanın tarihöncesi çağlarda muhtemel özdeşleri olduğu düşünülen yaygın karakterlerin keşfedilmesine odaklanmaktadır. Bu noktada bazı araştırmacılar, her ne kadar kronolojik dönemler arasında ilinti kurmaya olanak sağlayacak farklı tanrı/tanrıça modelleri bulsalar da, değişen zaman ve bağlam içerisinde tüm bu tanrıların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmektedirler. S. Deacy de Athena'nın kökenlerine ilişkin teorileri bu isabetli bakış açısıyla bölüm içerisinde ele alır: Öncelikle Athena'nın bazı özelliklerinin Ana Tanrıça'nın hâkim olduğu bir anaerik *pantheon*dan devralınmış olabileceği üzerinde durulur, ardından *politeist* antik toplumların din anlayışlarındaki en temel kutsal arketiplerden biri olan *metamorphosis'e* göndermede bulunularak Athena'nın simgeleri olan yılan ve baykuş gibi hayvanların aslında kendisinin yerini aldığı önceki çağlardaki bir takım tanrı/tanrıçalara işaret edebileceği belirtilir. Geç Tunç Çağı'na gelindiğinde ise Athena, Minos'taki yılanlı tanrıçayla Mikenlerin Girit'e getirdikleri savaşçı bir tanrıçanın karışımı olarak yorumlanır. Hellen dünyasının hemen dışına çıkıldığında tarihöncesi halkların inanç yapısı içerisinde Athena'ya benzer pek çok tanrıçanın varlığı dikkat çeker: Mısır'ın Sais kentindeki Neith, Semitik tanrılar Astarte, Anat ve Inanna. Bazı araştırmacılara göre ise Athena daha çok Anadolu'ya özgü bir tanrıçadır ve ismi günümüz Adana kentinden almıştır. Ayrıca Kartacalı tanrıça Tanit'ten ya da Şeytan'ın bir kadın versiyonundan türediği de düşünülmektedir. Tüm bunların ötesinde kökeni Hitit güneş tanrısına kadar dayandırılabilir.

Tanrıça Athena'nın doğasını güncel metodolojik yöntemlere dayalı olarak incelemeyi amaçlayan üçüncü bölüm *From Origins to Functions: Athena in the Pantheon* (Kökenlerinden İşlevlerine: Pantheon İçerisindeki Athena [45-58]) başlığına sahiptir. Burada benzer etkinlik alanlarına hâkim Poseidon, Hephaistos ve Ares gibi tanrılarla karşılaştırmalarda bulunularak, tanrıçanın Hellen *pantheonu* içerisindeki yeri ve karakteri detaylıca açığa çıkarılmaya gayret edilir. Öncelikle Poseidon özelinde atlar ve denizlerin hâkimiyeti konusunda bir değerlendirme yapıldıktan sonra, Poseidon atın yaratıcısı, Athena ise onu ehlileştiren ve insanlık için kullanışlı hale getiren varlık olarak görülür. Yine Poseidon denizlerde korkulması ve cezalandırmalarından kaçınılması gereken bir tanrıyken, Athena denizcilerin en değerli varlıkları olan geminin mucidi-

di ve kendilerinin de koruyucusu olarak ön plana çıkar. Bunun ardından Athena ile onun gibi akıl ve zanaat ile donatılan Hephaistos'un da benzer alanlardaki durumları ele alınır: Genel olarak Athena'nın metal dışındaki nesnelere şekillendirdiği, Hephaistos'un ise daha çok ağır metal ve silahların işçisi olarak tespit edildiği görülür. Son olarak da Ares, savaşın şiddet yönünü yansıtmaya karşın, Athena'nın savaşta kullanılan at arabası ile ordu dansının sembolü olduğu ve savaşlarda kahramanların en yakın yardımcısı konumuyla onlara cesaret verdiği belirtilir.

Bir sonraki ve dördüncü bölüm *Heroes, Heroines and the Trojan War* (Erkek ve Kadın Kahramanlar ile Troia Savaşı [59-73]) başlığıyla Athena'nın efsanevi kahramanlar ve kentler üzerindeki mutlak koruyuculuğunu irdelemektedir. Esasen bu nokta tanrıçanın karakterinin belirlenmesindeki en temel etken olarak görülür. Bu bağlamda eril kahramanlar için eşsiz bir dost ve yol gösterici şeklinde tanımlanır. Yazar S. Deacy bu noktada tanrıçanın özellikle Odysseus ve Herakles başta olmak üzere Perseus, Iason ve Akhilleus gibi kahramanlara yaptığı yardımların analogilerini ve farklılıklarını kategorize ederek bir analiz sunar. Böylece Odysseus ve Herakles'in bazı görevlerinde tanrıçanın yardımı olmaksızın kendi güçlerini kullanarak başarı elde etmelerine rağmen, Perseus ve Iason'a geldiğinde tamamen tanrıçanın yardımlarıyla ilerleyebildikleri görülür. Bunun yanında tanrıçanın eril kahramanlarla olan yakınlığı Herakles ile birlikte farklı bir boyutta değerlendirilir. Zira yazar eserinde yer verdiği altıncı figürdeki sahnenin Athena ile Herakles'in evlilik sahnesine ait olabileceği üzerinde durmaktadır. Tanrıçanın erkek kahramanlara göstermiş olduğu destek ve koruyuculuğa karşın kadın kahramanlara yaklaşımı bir o kadar olumsuzdur ve çoğunlukla da felaketle sonuçlanan yıkımlar getirmiştir. Esasen tanrıçanın koruyuculuğa ilişkin bağları sadece kahramanlarla sınırlı da değildir, aynı zamanda *polis* ve halklarla da yakından ilintilidir. Örneğin Paris'in yargısında Aphrodite'yi seçmeye karar kılmasının hemen öncesinde Troialıların koruyuculuğunu üstlenen Athena, bu olayın ardından desteğini çeker ve Akhilleus'in Hektor'u öldürmesi ile Odysseus'in Troia'yı koruyan Palladion heykelini çalmasına yardım ederek kentin ele geçirilmesine ön ayak olur.

Genel bir bakış açısıyla değerlendirilecek olursa, Athena ile ilgili bilgilerimizin kaynağı büyük ölçüde Atina kentinden belirmektedir. Yazar bunun etyolojisini özellikle Arkaik ve Klasik dönemlerde geniş bir coğrafyaya hükmeden Atinalıların tanrıçaya karşı *henotheist* yaklaşımlarına dayandırır. Bu bağlamda *Athena in Athens: Patron, Symbol and 'Mother'* (Atina'daki Athena:

Hami, Sembol ve 'Anne' [74-91]) başlığına sahip beşinci bölümde bu iki fenomen arasındaki ilintiler tanrıçanın kent içerisindeki kültleri, tapınakları, festivalleri ve yerel efsanelerdeki konumu kapsamında okuyucuya sunulur. Öncelikle erken dönemlerden MÖ VII-VI. yüzyıla kadarki tanrıçaya ait efsanelerin seyri takip edilerek, özellikle Zeus, Poseidon ve Hephaistos ile olan ilişkileri incelenmektedir. Babası Zeus, Athena ve Atina kenti arasındaki hiyerarşinin önemi belirtilerek, tanrıçanın kentteki sosyal düzeni sağlamada babasıyla yakın işbirliği içerisinde bulunduğu vurgulanır. Bunun yanında onunla yakın bağ kurmak isteyen birçok Hellen *polis*i Athena'nın kendi topraklarında doğduğunu ileri sürer. Atina kenti de bu paralelde ele alınarak, Poseidon ile girdiği mücadele kapsamında tanrıçanın kentin koruyuculuğunu nasıl üstlendiği ve tanrıça ile kent arasındaki bağların kökenleri ele alınmaktadır. Son olarak çok daha detaylı bir şekilde Atina kentinin kuruluş efsanelerinde yer alan Erikthonios ile olan bağlantısı incelenmektedir.

Eserin *Early Athenian History* (Erken Atina Tarihi [92-104]) başlığıyla kurgulanmış altıncı bölümünde, tanrıça ile Atina arasındaki efsanevi köklerden tarihi verilere bir geçiş yapılmaktadır. Geç Bronz Çağı ile MÖ VIII. yüzyıl arasında Attika Bölgesi'ndeki halkların Atina'da bir *synoikismos* gerçekleştirmesi neticesinde Athena kültürünün de güç kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu iki olgu arasındaki ilk verilerin içeriği oldukça tartışmalı Homeros epiklerinde yer almaktadır. Burada Atina kentinin konumuyla ilintili bazı tarihi yanılgılar bulunurken, yazar bunun nedenini Atina tiranı Peisistratos'un isteğiyle metinler üzerinde gerçekleştirilen revizyon çalışmalarının, muhtemelen Atina'nın kendi dönemindeki gücünü meşrulaştırmayı hedeflediği şeklinde yorumlamaktadır. Buna rağmen Homeros epiklerinin kapsamının dışında kaldığında bile, Peisistratos döneminde Atina kentinin dinsel yapısında önemli yenilikler gerçekleştiği görülür. Önceleri sadece yerel halkların Hekatombaiyon ayının 28'inde tanrıçanın doğum gününü kutlamak için toplandıkları bir şenliği, MÖ 566 yılında Panathenaia şenliklerine evirerek ona *panhellenik* bir kimlik kazandırmıştı. Böylece Athena Polias da Olympia Zeus'u ve Delphi Apollon'u gibi üstün bir statüye yükselmiş oluyordu. Bir sonraki yüzyıla gelindiğinde ise tanrıça artık Akdeniz'de iyice söz sahibi olan Atina için koruyucu bir tılsım ve sembol haline bürünür. Pers Savaşları boyunca Attika halkının moral değerlerinin tanrıçanın kutsallığıyla ayakta tutulduğu ve tüm olay örgüsünün de onun koruyuculuğu üzerine inşa edilerek efsaneleştirildiği anlaşılır.

Pers Savaşları'yla Atina büyük bir tahribata uğramasına ve yıkımın eşliğine

gelmesine rağmen, buradan başarıyla çıkmasını bilerek MÖ 477 yılında kurmuş olduğu Attika-Delos Deniz Birliği vasıtasıyla pek çok Hellen kenti üzerinde politik, ekonomik ve kültürel üstünlük elde etmiştir. Ayrıca kısa süre içerisinde oluşturdukları birliğin tüm gelirlerini sadece kendilerine yönlendirerek, Atina'nın yeniden inşası için büyük bir imar faaliyeti başlatmışlardır. Eserin yedinci bölümü *All About Athena? The Classical Akropolis* (Her şey Athena'yla Mı İlişkili? Klasik Dönem Akropolisi [105-121]) başlığıyla söz konusu süreçte Atina kentinin yeniden imarı aşamasında baş tanrıçaları Athena için gerçekleştirilmiş oldukları yapı ve heykelleri konu almaktadır. Pheidias'ın bilinen ilk eseri olan ve Atinalıların da Marathon Savaşı'ndan elde ettikleri ganimetlerin *dekatesiyle* (onda biri) finanse ettikleri 9 m uzunluğundaki Athena *Promakhos* heykeli ise bu bağlamda öncelikle söz edilecek eser olarak öne çıkmaktadır. Diğer bir önemli kült heykeli de yine Pheidias'ın bronzdan yaptığı Athena Lemnia heykeliydi. Bunların ardından Perikles'in *arkhonluğu* zamanında *akropoliste* inşa edilen Athena-Nike ve Parthenon tapınakları değerlendirilir. Parthenon içerisinde yer alan ve yine Pheidias tarafından yontulan Athena *Parthenos* kült heykelinin ikonografisi de detaylıca betimlenmektedir. Bunun yanında Parthenon'un mimarisi ve doğu-batı-kuzey-güney metoplarındaki rölyeflerde yer alan tasvirler sıralanır. Böylece önceki iki bölümde yazılı kaynaklar üzerinden belirtmeye çalışılan Atina kenti ile Athena arasındaki bağ, bu bölümde arkeolojik veriler eşliğinde değerlendirilerek sonuçlandırılmaktadır.

Kutsal olgular göz önüne alındığında *politeizmin* doğası gereği her kentin kendi efsaneleriyle şekillenmiş bir *pantheona* sahip olması Atina etkisinin siyasi alanda sıkışmasına sebebiyet vermiştir. Buna karşın Athena tapısının ise kadim bir şekilde neredeyse tüm Hellen kentlerinde içkin olduğu açıktır. Kitabın sekizinci bölümü *The Wider Greek World* (Daha Geniş Planda Bir Hellen Dünyası [122-137]) başlığı altında seçilen bazı Hellen kentleri ile Mısır, Mezopotamya ve Roma gibi halklar üzerindeki Athena etkisi değerlendirilir. Bu bağlamda Athena tapısı *poliouxhos* ve üzerine çokça teoriler üretilen *khalki-oikos* olmak üzere iki *epitehtonu*yla Sparta'da ön plana çıkar. Argos'ta ise kentin en temel *akropolisi* olarak bilinen Larissa'da *polias* ve Aspis tepesinde *oksyderkes epithetonu* ile tapınım görmektedir. Söz edilen üç Hellen halkı yani Atinalılar, Spartalılar ve Argoslular Athena'nın koruyucu özellikteki Palladion heykelinin Troia'dan çalıdıktan sonra kendi memleketlerine getirildiğini ileri sürerken, esasen her biri varlığının teminatını elde etmek ve ona sıkı sıkıya sarılmayı amaçlamaktaydılar. Arkadia Bölgesi'nin güneydoğusunda yer

alan Tegeia kentindeki Athena *Aleia*'nın ise daha çok bolluk ve bereketi getiren bir tanrıça olarak Demeter karakterine büründüğü öngörülür. Kithairon Dağı'nın eteklerindeki tapınağıyla Delphoi kentinin en önemli tanrısı olan Apollon'un doğumunda annesi Leto'ya kuşağını gevşeterek yardım eden yine Athena'nın kendisidir ve bu nedenle de burada özel bir konuma sahip olmuştur. Hellen coğrafyasının dışına çıkıldığında neredeyse hemen hepsinde Athena ile güçlü analogiler kurulabilecek tanrıçaların yer aldığı farklı *pantheon*larla karşılaşılır. Bu bağlamda Herodotos ve Platon, Mısır'daki Sais kentinin koruyucusu rolünde olan ve savaşçı karakteriyle ön planda olan Neith ile tanrıçanın özdeşleşmesinde ısrarlı bir gayret içerisindeyler. Zamanın pek çok kültürü aynı potada erittiği Kıbrıs'ta ise keşfedilen Hellen ve Fenikece çift dilli yazıtlar Athena'nın karşılığı olarak tanrıça Anat'ı işaret eder. Roma *pantheon*undaki konumu bir kenara bırakılacak olursa tanrıça Minerva da neredeyse tüm özellikleriyle Athena'nın bir yansıması gibidir.

Politeist yapı da tüm olgular gibi zaman içerisinde değişip, yerini yavaş yavaş *monoteist* dinlere bırakırken, Athena figürünün de Akdeniz coğrafyasındaki içkinliği aracılığıyla bu süreçte dini bağlamdan kültürel bir zemine evirildiği saptanır. Yazar, eserinin *From Being to Image: The Rise of Christianity and The Postclassical World* (Var Olandan Surete: Hristiyanlığın Yükselişi ve Klasik Dönem Sonrası Dünya [141-156]) başlıklı dokuzuncu ve son bölümünde belirtilen duruma paralel olarak Athena'nın Hristiyanlığın doğuşundan günümüze kadarki gelişimini okuyucuya sunmaktadır. Kendisinin zekâ, zanaat ve adalet ile olan ilişkisi zaman içerisinde bir şekilde Hristiyanlıktaki adalet, sağduyu ve hikmet ile bağlantılı kılınmıştır. Bununla birlikte ilk yüzyıllarda genellikle *gorgoneion* ile tasvir edilen erden Meryem Ana figürü tanrıçanın ilişkilendirildiği en önemli karakterdi. Zira başta Parthenon olmak üzere birçok Athena tapınağı Meryem Ana kilisesine çevrilmiş ve daha da önemlisi onun MS IV. yüzyıl Konstantinopolis'inde tıpkı Athena gibi savaşçı bir figür şeklinde ortaya çıkarak kentlerin hamisi olma rolünü üstlendiği anlaşılmaktadır. Tanrıçanın Ortaçağ'dan günümüze kadarki varlığı ise yazar tarafından alegorik ve literal olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirilir. Öncelikle Hellen kültürünün özlemleriyle ve pek çok kez yer aldığı Rönesans sanatında Botticelli, Mantegna, Luca Giordano ve Michael Maier gibi ressamın eserlerindeki Athena imgesi değerlendirilmektedir. Bununla birlikte özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda dönemin yönetici kadın liderleriyle ilişkilendirilir: Thomas Blenerhassett'in 1582 yılında kaleme aldığı *A Revelation of the True Minerva* adlı eserinde I. Elizabeth "*Yeni Minerva*"

olarak görülür. Fransa'da kral naibi olan Catherine de' Medici (1560-1571), Marie de' Medici (1610-1617), Avusturyalı Anne (1642-1652) gibi kadınların da tanrıçanın koruması altında oldukları hem edebi hem de sanatsal eserlerde sıklıkla vurgulanır. Literal bağlamda ise farklı dönemlerde kaleme alınmış ve Türkçe'ye de çevirileri yapılmış olan Milton'un *Paradise Lost* (1667 = Kayıp Cennet, Çev. Enver Gülsen, Pegasus Yayınları), Roberto Calasso'nun *The Marriage of Cadmus and Harmony* (1993 = Kadmos ile Harmonia'nın Düğünü, Çev. Levent Cinemre, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları) ve John Banville'nin *Athena* (1995 = Athena, Çev. Güler Siper, Telos Yayıncılık) adlı eserlerdeki Athena imgesi değerlendirilir. Bunun yanında kadınsı ve erkeksi belirteçleri eşsiz bir şekilde harmanlanan Athena bir dizi cinsiyet yazılarına ve feminist akademik araştırmalara konu olmuştur: 1922 yılına tarihlenen Freud'a ait bir el yazmasında Medusa'nın başının kesilişi, erkeklerin hadım edilmesinin bir sembolü olarak belirtilmektedir. Bunun yanında Johann Jakob Bachofen, Jane Harrison, Luce Irigaray, Adrienne Rich, Christine Downing ve Ann Shearer gibi araştırmacılar da tanrıçanın ataerkil yapı içerisindeki konumu üzerine eğilmişlerdir. 20. yüzyılla birlikte; matematik, bilim ve teknoloji alanlarına daha çok kadını çekebilmek amacıyla feminist projeler içerisinde Athena sıklıkla kullanılmıştır. Bunlardan birisi de 1999 yılında İngiltere'nin yükseköğretiminde kadınların bilim, teknoloji ve mühendislik alanında gelişmelerini amaçlayan "*Athena Project*" adlı organizasyondur. Aynı isimde Amerika'da gerçekleştirilen farklı bir proje ise daha çok küçük kızların matematik ve bilime eğilimlerini artırmayı hedeflemiştir. Böylece yazar, hakkında bilgiye sahip olduğumuz en erken dönemlerden günümüze kadarki süreçte tanrıçaya ait izler üzerindeki takibini sonuçlandırmaktadır.

S. Deacy'nin bundan önce tanrıça Athena'ya ilişkin gerçekleştirmiş olduğu pek çok detaylı bilimsel araştırma, söz konusu eserin tüm akademik tartışmaları kapsayacak şekilde, ancak buna karşın genel okuyucu kitlesine de hitap edebilecek yalınlıkta oluşmasına fırsat sağlamaktadır. Ayrıca akademik bağlamda detaylı okuma yapmak isteyenlere yönelik olarak, çalışma içerisindeki bölümlere ilişkin ek kaynakların sunulduğu *Further Reading* (İleri Okuma [157-161]) başlıklı bir kısım bulunmaktadır. Son olarak eseri daha da kullanışlı kılan *Works Cited* (Alıntılanan Eserler [162-169]) ve *Index* (Dizin [171-175]) kısımlarıyla kitap sona ermektedir.